

Evocacions

per Josep Planells Bonet

Es Jondal

Encara es poden veure les marques de les pedrades que tiraven a les portes del porxo, em deia el company de camí. Cada nit la família sortia tota alarmada per descobrir les remors estranyes que es sentien pels entorns de la casa. Els veïns hi acudien i tots quedaven esfereïts sense veure res. Els qui hi habitaven ara, no semblava que en sabessin gaires coses, que allí hi hagués fantasmes, por, bruixeria... ERA la segona vegada que hi residien i venien d'una part de l'illa on la terra no els era gaire propícia. Tal volta, havien decidit aquesta segona emigració, ja sabent per experiència d'alguns avantatges que portava aquest indret. El convenciment del company, emperò, que allí alguna cosa misteriosa havia passat, tenia totes les senyes de ser veritat.

La plana del Jondal estava poblada per una dotzena de cases, distanciades unes de les altres, fins arribar al torrent que fa de divisòria entre la parròquia de Sant Francesc de Paula i la d'es Cubells. Les tres cases més endinsades pertanyien a la parròquia de Sant Jordi.

Com per art d'encantament, el paratge rústic, auster, es trasmutava en un lloc d'acolliment imponderable. Les famílies que visitaves fent la salpasa, et rebien amb goig. Contaven històries, recitaven oracions i et convidaven del mos més bo que tenien. Tenc present el llibre sobre la taula, la història bíblica de Josep deportat a Egipte, que l'amo de la casa havia llegit moltes vegades i sempre li despertava sentiments de tendresa.

La vida camperola té els atractius del silenci, el repòs, la lluosor dels estels, la música dels riuquets. Dins aquest ritme nocturn discorria la vetlla que allí compartia la gent jove amb una exuberància de vida i bellesa. N'hi havia d'al·lotes encisadores! I el traspàs dels joves excidia els límits de la venda.

A l'entrada del Jondal per la part de llevant es troba Ca n'Úrsul, casa en ruïnes, però no feia molts anys, aleshores, que encara hi vivia un home d'edat, perquè mai volgué abandonar el seu terreny. Des de la finca del Coll d'es Jondal a la part de tramuntana es descobreix una bella vista sobre el mar i l'acròpoli d'Eivissa.

Sant Francesc de Paula

A la matinada es sentia el tropell dels jornalers que entraven cap a les Salines. Quan es feien quatre fumarades a la muntanya del Cap del Falcó indicava que l'endemà havien d'acudir totes les colles a la feina. Es convocaven per al carregament d'un vaixell gros.

Durant el temps de l'extracció de la sal els estanys es convertien en un formiguer de gent. Tot estava previst per al bon funcionament d'aquella feina dura, quasi inhumana. El carruatge amb la bóta d'aigua per beure, hom la portava del Pou del Carbó. Els encarregats controlaven que no es barrejés el treball. La màquina de vapor arrossegava les vagones cap al pantà. Des de l'Estany Ros passava a l'Estany de Dins o al revés, com convingués segons l'apilament.

Aquesta activitat salinera tenia una força de convocatòria que arreplegava treballadors de quasi tots els pobles de l'illa. Uns mesos de feina contínua darien uns ingressos inusitats a moltes cases.

El diumenge quedava deserta la superfície dels estanys. Algun caçador aprofitava per a la captura d'aus de llocs pantanosos: ànecs, polles d'aigua... Els veïns es reunien a l'església per oir missa. A Sant Francesc alguns feligresos arribaven abans d'hora per tenir temps de complir amb les seves devocions particulars. Un home devot resava tres parts de rosari. La missa tenia un caràcter rural, amb subhasta de botifarres a la sortida, si era temps de matances, o de manats d'orenga, herba lluisa, per Sant Joan. A la Revista hi anaven alguns encarregats, guàrdies civils, militars i les seves famílies.

El diumenge et donava també la possibilitat d'anar a pescar, bé de canya o sortint a la mar en barqueta que alguns tenien a la Canal. Els més afeccionats gastaven el diumenge amb aquest esplai.

Vora els estanys discorria un tros de vida eivissenca amb un matís influït naturalment per l'explotació de la sal. Si algú es moria, hi havia un capteniment solidari i compassiu.

Els jans, nom que es donava als mariners de naus estrangeres que venien a buscar sal, solien malbaratar els sous amb begudes alcohòliques, però mai hi hagué conflictes entre ells i els treballadors de les salines. Davant el dispendi, el saliner passava estoic, sens torbament.

El dia de festa grossa es concentrava més gent a l'església de Sant Francesc. El pati s'omplia de parroquians. L'aplec festiu recordava el símil del salmista: *El goig i la bona es donaven la mà... Jubilaven joves i vells.*

JOSEP PLANELLS BONET